

Szczurowski, Jerzy

Wstępna ocena przeżyciowej wysokości ciała osobników płci męskiej i żeńskiej ludności gockiej grupy masłomęckiej, stan. 15 Masłomęcz 15

Archeologia Polski Środkowowschodniej 2, 121-123

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JACEK SZCZUROWSKI

WSTĘPNA OCENA PRZYŻYCIOWEJ WYSOKOŚCI CIAŁA OSOBNIKÓW PŁCI MĘSKIEJ I ŻEŃSKIEJ LUDNOŚCI GOCKIEJ GRUPY MASŁOMĘCKIEJ, STAN. MASŁOMĘCZ 15

Trwające już blisko dwadzieścia lat prace wykopaliskowe na cmentarzysku szkieletowym w Masłomęczu (gm. Hrubieszów), prowadzone przez zespół badawczy z Katedry Archeologii UMCS w Lublinie, dostarczyły bardzo wielu interesujących materiałów zarówno archeologicznych jak i antropologicznych. Przez ostatnie cztery sezony badawcze (1993-1996) w eksploracji cmentarzyska udział biorą również pracownicy Zakładu Antropologii Uniwersytetu Wrocławskiego. W ramach nawiązanej interdyscyplinarnej współpracy możliwe jest coraz pełniejsze opracowanie tych unikatowych znalezisk.

Oprócz wykonanych już wcześniej analiz paleodemograficznych (W. Kozak-Zychman 1989; B. Rutkowska 1989) i wstępnych ocen paleopatologicznych (P. Dąbrowski, J. Szczurowski 1995 i 1996) konieczne jest dalsze badanie stanu biologicznego populacji masłomęckiej. Wiadomo, że dobrym miernikiem oceny kondycji biologicznej danej grupy jest wysokość ciała. Cecha ta, obok skróconej średniej wieku zgonów i oceny wielkości dymorfizmu płciowego, jest swoistym „barometrem warunków bytowych” (m.in. A. Wiercińska 1980) a analiza wysokości ciała pozwala również badać stratyfikację społeczną populacji historycznych (B. Łuczak 1996).

Materiał kostny stanowiący podstawę opracowania wypożyczony został z Katedry Archeologii UMCS i obecnie znajduje się w zbiorach kostnych Zakładu Antropologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Obejmuje on szczątki pochodzące z 58 grobów szkieletowych. W czasie badań określiłem ich stan zachowania i płeć, a następnie wykonałem pomiary wybranych kości długich szkieletu, które posłużyły do rekonstrukcji przyżyciowej wysokości ciała.

Z powodu niekompletności szkieletów (brak czaszek) utrudniona była precyzyjna ocena wieku osobników w chwili śmierci. Ocenę płci oparłem wyłącznie na badaniu dostępnych cech szkieletu postkranialnego korzystając z opracowania J. Piontka (1985).

Stan zachowania szkieletów jest zróżnicowany: 44 zachowało się na ogół dobrze, 14 szkieletów natomiast (24%) (w postaci ułamków kostnych (tab. 1).

Liczebność obu płci w zbadanym materiale nie jest zrównoważona. Szkieletów ocenianych jako żeńskie jest niemal 2-krotnie więcej niż męskich. Podobna zależność została stwierdzona w materiale masłomęckim już wcześniej (P. Dąbrowski, J. Szczurowski 1996).

Rekonstruując przyżyciową wysokość ciała osobników z populacji masłomęckich Gotów posłużyłem się dwoma metodami. Dla dobrze zachowanych szkieletów zastosowałem rekomendowaną przez J. Strzałko (1971) metodę Trotter i Gleser (1952), zaś dla ułamków kostnych metodę rekonstrukcji zaproponowaną przez Strzałko, Piontka i Malinowskiego (1972). W pierwszym przypadku podstawą rekonstrukcji były pomiary długościowe trzech kości długich: największa długość kości ramiennej (pomiar 1) i udowej (pomiar 1) oraz całkowita długość kości piszczelowej (pomiar 1). W drugim mierzyłem średnicę górno-dolną głowy (pomiar 18) i grubość szyjki kości udowej (pomiar 15), średnicę górno-dolną i strzałową głowy (pomiar 9 i 10) oraz szerokość bloczka kości ramiennej (pomiar 11) a także średnicę strzałową głowy kości promieniowej (pomiar 4₁). Wszystkie pomiary wykonywałem dwukrotnie i zgodnie z zaleceniami oraz numeracją Martina (1957).

Wartości średnich, odchyłeń standardowych i zakresy zmienności, zarówno dla pomiarów kości jak i zrekonstruowanej przyżyciowej wysokości ciała dla obu płci, przedstawiają tabele 2 i 3. Wartość średniej przyżyciowej wysokości ciała dla osobników płci nieokreślonej wynosi 163,8 cm (s= 5,3; min.- 157, max. - 171cm).

Różnica pomiędzy średnią wysokości ciała osobników męskich i żeńskich równa jest 12,2 cm. Uzyskane wyniki nie różnią się zasadniczo od danych dla populacji historycznych (XI - XIX w.) z terenów Polski (B. Łuczak 1996). Warto jednak zwrócić uwagę, że wyliczone średnie są najbliższe wartościom typowym dla populacji miejskich (Wiślica Kolegiata - A. Wiercińska 1980; Lubiń - M. Henneberg i in. 1986), które zdaniem badaczy charakteryzowały się dobrym stanem biologicznym. Można więc założyć, że i populacja masłomęcka wykazywała ogólnie dobry stan biologiczny. Hipotezę tę uprawdopodobnia opracowanie A. Kokowskiego (1995), który podkreśla znaczenie Kotliny Hrubieszowskiej będącej w młodszym okresie rzymskim ważnym ośrodkiem kulturowym i handlowym, co zapewne nie było bez znaczenia dla kondycji biologicznej ówczesnej ludności gockiej z Masłomęcza.

Dane dotyczące przybliżonej przyżyciowej wysokości ciała wyliczonej na podstawie pomiarów fragmentów kości przedstawiają tabele 4 i 5. Wskazują one również na dobry stan biologiczny osobników ze stanowiska Ma-

Tabela 1. Płeć i stan zachowania szkieletów ze stanowiska Masłomęcz 15

Płeć	Stan zachowania		Łącznie	
	dobrze zachowane szkielety	fragmenty kości	n	%
męska	14	5	19	33
żeńską	25	7	32	55
nieokreślona	5	2	7	12
łącznie	44	14	58	100

Tabela 2. Cechy metryczne kości długich i zrekonstruowana przyżyciowa wysokość ciała osobników męskich ze stan. Masłomęcz 15

Rodzaj kości	Liczebność	Średnia arytmetyczna	Odchylenie standardowe	Zakres zmienności
	n	x [mm]	s	min.-max.
<i>Humerus</i>	6	320,3	24,2	291 - 360
<i>Femur</i>	7	450,8	26,0	403 - 489
<i>Tibia</i>	11	370,1	21,6	322 - 412
Wzrost [cm]	14	168,6	4,9	157 - 178

Tabela 3. Cechy metryczne kości długich i zrekonstruowana przyżyciowa wysokość ciała osobników żeńskich ze stan. Masłomęcz 15

Rodzaj kości	Liczebność	Średnia arytmetyczna	Odchylenie standardowe	Zakres zmienności
	n	x [mm]	s	min.-max.
<i>Humerus</i>	9	297,6	15,7	273 - 314
<i>Femur</i>	15	413,7	21,1	372 - 445
<i>Tibia</i>	19	336,6	14,6	298 - 362
Wzrost [cm]	25	156,4	4,4	146 - 161

Tabela 4. Przybliżona przyżyciowa wysokość ciała wyliczona na podstawie fragmentów kości oraz łączny rozkład wysokości ciała osobników męskich ze stanowiska Masłomęcz 15

Kategoria wzrostu [cm]	Fragmenty kości	Dobrze zach. szkielety	Łącznie	
	n=5	n=14	n	%
B. niski (x-160)	-	1	1	5
Niski (161-165)	-	2	2	10
Średni (166-170)	2	7	9	47
Wysoki (171-175)	1	3	4	21
B. wysoki (176-x)	2	1	3	16

Tabela 5. Przybliżona przyżyciowa wysokość ciała wyliczona na podstawie fragmentów kości oraz łączny rozkład wysokości ciała osobników żeńskich ze stanowiska Masłomęcz 15

Kategoria wzrostu [cm]	Fragmenty kości	Dobrze zach. szkielety	Łącznie	
	n=7	n=25	n	%
B. niski (x-149)	-	3	3	9
Niski (150-154)	2	3	5	16
Sredni (155-159)	5	12	17	53
Wysoki (160-164)	-	7	7	22
B. wysoki (165-x)	-	-	-	-

słomęcz 15. Łączne zestawienie wyników uzyskanych dwoma metodami przedstawia rozkład wysokości ciała dla obu płci. Potwierdza on wcześniejsze spostrzeżenia, że obie płcie z Masłomęcza charakteryzuje średniorosłość (47% osobników męskich i 53% żeńskich), również duży jest odsetek osobników wysokorosłych (37% męskich i 22% żeńskich), natomiast mało jest osobników niskorosłych.

Podsumowując należy stwierdzić, że uzyskane wyniki są plonem jedynie wstępnej analizy opartej na niezbyt liczonym materiale. Konieczne są więc dalsze badania tego zagadnienia po całkowicie zakończonej eksploracji stanowiska. Uważam jednak, że ta cząstkowa analiza, obok innych doniesień o populacji masłomęckiej, może stać się podstawą do dalszych prób oceny kondycji biologicznej Gotów z Masłomęcza.

LITERATURA

- Dąbrowski P., Szczurowski J.
1995 Wstępne informacje o szczątkach kostnych z cmentarzysk grupy masłomęckiej wyeksplorowanych w sezonach 1993 i 1994, Spr. UMCS, s. 19-21.
- 1996 Sprawozdanie z analizy antropologicznej szczątków kostnych ze stanowiska Masłomęcz 15 z badań w latach 1994 i 1995, APŚ, t. 1, s. 91-92.
- Henneberg M., Wrzesińska A., Brodnicka J.
1986 Materiały szkieletowe z cmentarzyska (XIII - XVIII w.) przy kościele św. Leonarda w Lubiniu (gm. Krzywini), PANr., t. 50., z. 2, s. 365-379.
- Kokowski A.
1995 Grupa masłomęcka. Z badań nad przemianami kultury Gotów w młodszym okresie rzymskim, Lublin.
- Kozak-Zychman W.
1989 Analiza struktury biologicznej grupy masłomęckiej, Kul. wielb., s. 11-16.
- Łuczak B.
1996 Antropologiczne źródła informacji historycznej, Łódź.
- Martin R., Saller K.
1957 Lehrbuch der Anthropologie, Stuttgart.
- Piontek J.
1985 Biologia populacji pradziejowych, Poznań.
- Rutkowska B.
1989 Grupa masłomęcka w świetle badań archeologiczno-antropologicznych (Masłomęcz stanowisko 15), Kul. wielb., s. 17-46.
- Strzałko J.
1971 Metody rekonstrukcji wzrostu człowieka na podstawie pomiarów szkieletu., PANr., t. 37, z. 2, s. 295-314.
- Strzałko J., Piontek J., Malinowski A.
1972 Problem rekonstrukcji wzrostu na podstawie kości zachowanych we fragmentach lub spalonych, PANr., t. 38, z. 2, s.
- Trotter M., Gleser G. C.
1952 Estimation of stature from long bones of American Whites and Negroes, „American Journal of Physical Anthropology”, nr 10, s. 463-514.
- Wiercińska A.
1980 Zmienność cech typów budowy ciała w ciągu ostatniego tysiąclecia na podstawie materiału szkieletowego z Wiślicy, „Materiały i Prace Antropologiczne”, nr 98, s. 133-203.

JACEK SZCZUROWSKI

**PRELIMINARY ASSESSMENT OF BODY HEIGHT OF THE GOTHS FROM THE MASŁOMĘCZ GROUP,
MASŁOMĘCZ, SITE 15**

For this study, human remains from 58 burials were examined. In the case of well preserved skeletons the method of Trotter and Gleser (1952) was used, while the fragmented bones were examined through the reconstruction method proposed by Strzałko, Piątek and Malinowski (1972).

The average value of body height, at death, for men is 168,6 cm and ranges between 157 and 178 cm with the standard tolerance of 4,9 cm. For women the values are respectively: 156,4 cm, 146-161 cm and 4,4 cm, while for the undefined individuals the values are: 163,8 cm, 157-171 cm and 5,3 cm.

Zakład Antropologii Uniwersytetu Wrocławskiego